

Analýza výchovných programov školských klubov detí¹

Michaela Bieliková
Katedra školskej pedagogiky
Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity

***Anotácia:** Príspevok je zameraný na analýzu výchovných programov školských klubov detí. Prieskumnú vzorku tvorili výchovno-vzdelávacie zariadenia – ŠKD, ktorých výchovné programy boli vytvorené v rozmedzí rokov 2016 – 2018. Náhodným výberom bolo získaných 17 výchovných programov. Z prieskumu vyplynulo, že väčšina skúmaných ŠKD preberá obsah výchovného programu zo vzorového výchovného programu (2009), čím nevyužíva možnosť vytvorenia a upravenia výchovného programu podľa vlastných preferencií či preferencií školy. Ďalším zistením vyplývajúcim z prieskumu je to, že ŠKD stotožňujú vzdelávaciu tematickú oblasť výchovy s režimovou činnosťou príprava na vyučovanie.*

***Kľúčové slová:** školský klub detí, tematické oblasti výchovy, výchovný program, výkonový štandard.*

***Analysis of educational programs of after school clubs:** The paper is focused on the analysis of educational programs of after school clubs. The survey sample consist of education facilities – after school clubs whose educational programs were created between 2016 and 2018. There were analyzed 17 educational programs which were get through the random selection. The survey revealed that most of the after school clubs have taken the content of the educational program from the example educational program (2009). In this way after school clubs do not use the possibility to create and modify an educational program according to their own preferences or preferences of schools. Another finding from the survey is that after school clubs identifies the educational thematic area of education with the regime activity – preparation for teaching.*

¹ Štúdia je výstupom projektu VEGA č. 1/0258/18 Školská politika v efektoch a dôsledkoch – prípadové štúdie organizácií formálneho vzdelávania.

Key words: after school club, thematic areas of education, educational program, performance standard.

Úvod

Školský zákon (zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní; ďalej už len školský zákon) priniesol (okrem iného) zmenu v postavení školských výchovno-vzdelávacích zariadení. V rámci výchovno-vzdelávacej sústavy SR získali rovnoprávne postavenie so školami a zároveň povinnosť vypracovávať výchovný program, podľa ktorého postupujú od 1. septembra 2009² (Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach, ukážka, 2009).

Za vytvorenie Výchovného programu zodpovedá riaditeľ školy, ktorého súčasťou ŠKD je (zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní).

Vychádzajúc zo znenia školského zákona má štruktúra Výchovného programu záväzné body (názov programu, vymedzenie vlastných cieľov a poslania výchovy, formy výchovy a vzdelávania, tematické oblasti výchovy, výchovný plán, výchovný jazyk, personálne zabezpečenie, materiálno-technické a priestorové podmienky, podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove, vnútorný systém kontroly a hodnotenia detí a žiakov, vnútorný systém kontroly a hodnotenia zamestnancov školského zariadenia, požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov).

Vzhľadom na túto „novú“ povinnosť pre školské výchovno-vzdelávacie zariadenia bol Štátnym pedagogickým ústavom vytvorený dokument, ktorý sa tejto problematike venuje. Okrem ozrejmenia tvorby jednotlivých bodov Výchovného programu, poskytuje aj ukážku vzorového Výchovného programu pre školské kluby detí (Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach, ukážka, 2009).

Príspevok sa zameriava predovšetkým na piaty bod Výchovného programu (ďalej už len VP), a tým je Výchovný plán.

Výchovný plán „určuje celkovú skladbu výchovno-vzdelávacej činnosti v oddeleniach a výchovných skupinách pre príslušný ročník výchovného programu v školskom klube detí...“ (Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach, ukážka, 2009, str. 13).

Keďže v ŠKD nefunguje triednohodinový systém, výchovný plán obsahuje jednotlivé oblasti výchovy s vymedzením najmenšieho počtu výchovno-

² Povinnosť vydávať Výchovný program s účinnosťou od 1. 9. 2009 sa týka všetkých školských výchovno-vzdelávacích zariadení.

vzdelávacích aktivít³ v jednotlivých oblastiach výchovy v rámci celého výchovného programu (ibid).

Pri tvorbe výchovného plánu je potrebné sa riadiť pravidlom, aby sa v priebehu minimálne dvoch týždňov postupne vystriedali všetky tematické oblasti výchovy (ďalej už len TOV). To znamená, že aj počet aktivít v jednotlivých TOV by mal byť približne rovnaký. Navýšenie niektorej TOV môže vyplývať zo špecifikácie ŠKD – každý ŠKD si môže zvoliť svoje zameranie. Tzn., že ak sa napr. škola zameriava na šport, tak si môže v ŠKD navýšiť počet aktivít v telovýchovnej a športovej tematickej oblasti.

Tematické oblasti výchovy sú viac-menej dané. Ide najmä o šesť TOV – vzdelávaciu, spoločensko-vednú, pracovno-technickú, prírodovedno-environmentálnu, esteticko-výchovnú a telovýchovnú a športovú oblasť výchovy. Avšak školské zariadenie si môže stanoviť aj iné oblasti výchovy – v závislosti od jeho zamerania, pričom je potrebné zosúladiť ich ciele s cieľmi v školskom zákone.

Podobne je to aj pri tvorbe cieľov už vyššie spomenutých šiestich TOV. Ich cieľové zameranie a z toho vyplývajúce štandardy (výkonové a obsahové) majú nadväzovať na kompetencie uvedené v školskom vzdelávacom programe. To znamená, že ŠKD si môže vytvárať vlastné výkonové štandardy, ktoré by mali vychádzať zo štátneho a školského vzdelávacieho programu.

Presný postup tvorby štandardov sa nachádza už v spomínanom verejne prístupnom dokumente Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach, ukážka (2009).

Z tohto dôvodu sme sa rozhodli zrealizovať prieskum, prostredníctvom ktorého sme chceli zistiť, ako (a či vôbec) ŠKD túto možnosť využívajú a či si vytvárajú vlastné výkonové štandardy, alebo preberajú tie, ktoré sú uvedené vo vzorovom VP (2009). Tiež nás zaujímalo rozloženie TOV vo VP ŠKD, ktoré je uvedené vo výchovnom pláne VP ŠKD (počet aktivít v jednotlivých TOV).

Ciele skúmania

Z vyššie uvedených skutočností sme sa rozhodli analyzovať náhodne vybratých 17 výchovných programov ŠKD⁴ (ďalej už len VP ŠKD).

³ V príspevku rozlišujeme medzi pojmom aktivita a činnosť. Pojem aktivita spájame s TOV a ich počtom vo výchovnom pláne. Pojem činnosť predstavuje časť z režimu dňa v ŠKD (oddychová, pohybovo-rekreačná činnosť, príprava na vyučovanie, sebaobslužné a spoločensky prospešné činnosti).

⁴ Pôvodný zámer bol preskúmať čo najviac VP ŠKD. Avšak pri získavaní podkladov, t. j. VP, sme narazili na problém v ich zverejňovaní. ŠKD buď nemali VP zverejnený, alebo mali zverejnený neaktuálny (už neplatný) VP.

Prostredníctvom analýzy VP ŠKD si kladieme za cieľ zistiť:

- zameranie jednotlivých TOV;
- počet aktivít v jednotlivých TOV uvedených vo výchovnom pláne;
- znenie výkonových štandardov v jednotlivých TOV.

Za kritérium výberu VP ŠKD sme pokladali obdobie ich vzniku; t.j.zamerali sme sa len na výchovné programy vytvorené od roku 2016 po súčasnosť (2018).

Výskumné otázky

Na základe uvedených cieľov skúmania sme si stanovili nasledujúce výskumné otázky:

1. Aké iné TOV sa nachádzajú vo VP skúmaných ŠKD okrem základných šiestich TOV zo vzorového VP ŠKD (2009)?
2. Aké je rozloženie počtu aktivít v jednotlivých TOV vo výchovnom pláne?
3. Aký je rozdiel medzi výkonovými štandardmi vo VP ŠKD a výkonovými štandardmi vo vzorovom VP ?

Metodika prieskumu

Analýzu výchovných plánov sme uskutočnili po obsahovej stránke, v ktorej sme sa zamerali na počet aktivít jednotlivých TOV. Pri analýze výchovných plánov jednotlivých VP ŠKD sme sa najskôr pozreli na to, aké TOV sa v ňom nachádzajú a či sa odlišujú od vyššie spomínaných šiestich TOV. Následne sme zisťovali skladbu výchovného plánu z hľadiska počtu aktivít v jednotlivých TOV. V poslednom kroku sme sa zamerali na výkonové štandardy všetkých TOV a porovnali ich so štandardmi, ktoré sú uvedené vo vzorovom výchovnom programe ŠKD (2009).

Výsledky

Zameranie jednotlivých TOV v ŠKD

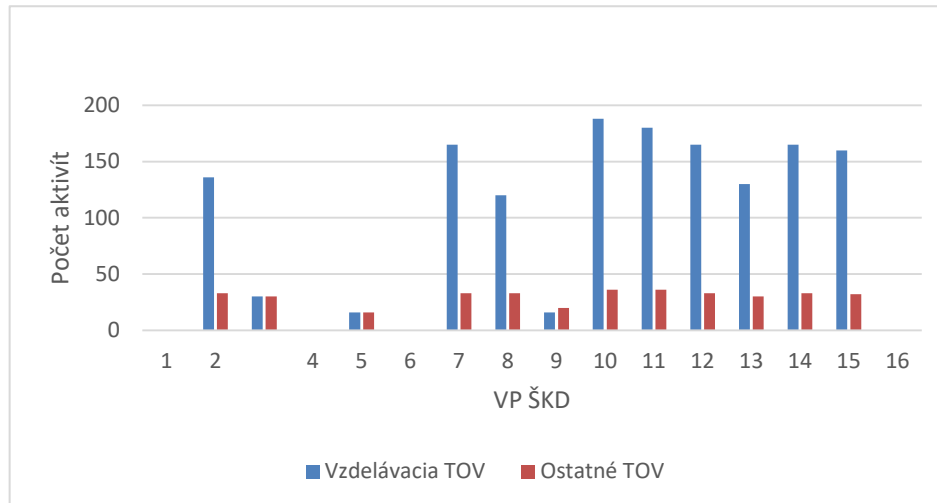
Pri analýze VP ŠKD sme zistili, že všetky analyzované VP používali základných šesť TOV, a to vzdelávaciu, spoločensko-vednú, pracovno-technickú, prírodovedno-environmentálnu, esteticko-výchovnú a telovýchovnú a športovú oblasť výchovy. V jednotnom VP (č. 16) sme narazili na novú oblasť – individuálnu. Avšak pri dôkladnejšom preskúmaní VP sme zistili, že

ide o oddychovú činnosť, ktorá sa zameriava na rozvoj samostatnosti a vlastnej organizácie času stráveného v ŠKD. Okrem toho daný ŠKD nerozlišoval medzi oblasťami výchovy a režimovými činnosťami (napr. pohybovo-rekreačná oblasť, relaxačná oblasť, pracovno-technická činnosť a pod.) a stále používal záujmovú činnosť. Naopak, v danom programe absentovala telovýchovná a športová oblasť výchovy, ako aj výchovný plán s vymedzením najmenšieho počtu výchovno-vzdelávacích činností v jednotlivých oblastiach výchovy v rámci celého výchovného programu.

Počet aktivít v jednotlivých TOV

Pri analýze počtu výchovno-vzdelávacích aktivít v jednotlivých TOV sme zistili takmer päťnásobný nárast počtu aktivít vo vzdelávacej oblasti výchovy v desiatich VP. Tri zariadenia uvádzali počet aktivít vo všetkých oblastiach približne rovnaký (najčastejšie v rozsahu od 30 – 36 činností) a štyri zariadenia neuviedli počet aktivít v jednotlivých TOV vôbec.

Minimálne rozdiely v počte aktivít v jednotlivých TOV sa odvíjali od zamerania školy, napr. ŠKD, ktoré sa zameriava na regionálne prvky v regióne navýšil počet aktivít v esteticko-výchovnej TOV (avšak navýšenie voči ostatným TOV nebolo ani dvojnásobné; VP č. 12). Avšak rovnako ako v ostatných 10 zariadeniach, aj v tomto sme natrafili na takmer päťnásobné navýšenie vzdelávacej TOV (pozri graf 1).

Graf 1: Pomer aktivít vo vzdelávacej TOV k ostatným TOV.

Z grafu 1 je zrejmé, že viac než polovica skúmaných zariadení navyšuje vzdelávaciu TOV v porovnaní s ostatnými TOV. Počet aktivít v ostatných TOV bol približne rovnaký – najčastejšie sa vyskytoval počet aktivít 33, pričom v niektorých zariadeniach sme našli rôzne zastúpenie počtu ostatných aktivít v TOV, a to v rozsahu od 20 – 54 (VP ŠKD č. 12 a 15). Kvôli prehľadnejšiemu zobrazeniu sme v grafe 1 počet ostatných aktivít v TOV v týchto dvoch ŠKD spriemerovali. Zariadenia č. 1, 4 a 16 vo svojom VP neuvádzali výchovné plány so zoznamom oblastí výchovy s vymedzením najmenšieho počtu vyučovacích hodín v rámci celého výchovného programu alebo ich ucelených častí. Tým si dané zariadenia nespĺnili povinnosť vyplývajúcu zo školského zákona.

Z dôvodu prudkého navýšenia jednej TOV sme sa vo VP bližšie zamerali práve na vzdelávaciu TOV. Z desiatich uvedených zariadení, v ktorých bola vzdelávacia TOV niekoľkonásobne prevýšená, tri zariadenia uviedli, že vzdelávacia TOV sa vykonáva denne ako súčasť prípravy na vyučovanie.

Ostatné zariadenia vo svojich VP priamo nestotožňovali vzdelávaciu TOV s režimovou činnosťou príprava na vyučovanie. Avšak na základe navýšeného počtu aktivít v tejto oblasti môžeme predpokladať, že vzdelávaciu TOV rovnako stotožňujú s prípravou na vyučovanie. Tento predpoklad potvrdzuje samotný počet aktivít vo výchovnom pláne – 165 aktivít vo vzdelávacej TOV a 33 aktivít v ostatných TOV. To znamená, že ostatné TOV sa v priebehu stanoveného obdobia striedajú a vzdelávacia TOV sa realizuje denne.

Rozdiel medzi výkonovými štandardmi vo VP ŠKD a výkonovými štandardmi vo vzorovom VP

Po zistení počtu aktivít v TOV vo výchovnom pláne VP ŠKD sme sa zamerali na výkonové štandardy v jednotlivých TOV. Keďže si každé zariadenie môže samo vytvárať výkonové štandardy v TOV, tak nás zaujímalo, či vo VP skúmaných ŠKD nájdeme iné výkonové štandardy ako vo vzorovom VP ŠKD (2009).

Zo 17 skúmaných VP ŠKD sme zaznamenali len v štyroch zariadeniach iné (rozšírené/nové) výkonové štandardy (zariadenie č. 9, 10, 11, 13), ako sú uvedené vo vzorovom VP. Desať VP ŠKD (zariadenie č. 2, 3, 5, 6, 7, 8, 12, 15, 16, 17) obsahovalo identické výkonové štandardy ako vo vzorovom VP ŠKD a tri zariadenia vo svojom VP neuvádzali žiadne štandardy (zariadenie č. 1, 4, 14).

Pri dôkladnejšej analýze výkonových štandardov v zariadeniach č. 9, 10, 11 a 13 sme zistili, že niektoré výkonové štandardy TOV sú buď celkom iné, alebo ide o rozšírenú verziu štandardov zo vzorového VP ŠKD.

Rovnako aj v týchto štyroch zariadeniach sme zaznamenali niektoré štandardy rovnaké/podobné ako vo vzorovom VP.

V nasledujúcej časti sa zameriame na tie výkonové štandardy v TOV, ktoré sa odchyľovali od vzorového VP. Uvedieme len tie výkonové štandardy, ktoré boli nad rámec štandardov zo vzorového VP. Kvôli prehľadnosti budeme uvádzať štandardy z týchto zariadení vždy v jednej tabuľke (t. j. výkonové štandardy z týchto štyroch zariadeniach zlúčime).

Vzdelávacia TOV

Tabuľka 1: Výkonové štandardy vo vzdelávacej TOV

TOV	Nové výkonové štandardy
Vzdelávacia	Naučiť starostlivosti o učebnice, školské pomôcky, aktovku a pracovné miesto;
	Rozvíjať slovnú zásobu, logické myslenie, matematické predstavy; Rozvíjať získané poznatky;
	Získať nové poznatky a vedieť ich použiť; Zúčastňovať sa súťaží; Vyhľadávať nové poznatky a informácie; Získavať a riešiť nové, neznáme úlohy a situácie;
	Využívať všetky dostupné formy komunikácie, hľadať informácie v iných zdrojoch; Získať nové poznatky a vedieť ich použiť; Vedieť vyhľadávať informácie, získať vzťah k celoživotnému vzdelávaniu.

Vo vzorovom VP ŠKD sa vzdelávacia TOV zameriava najmä na efektívne spôsoby učenia sa a na získavanie a rozvíjanie nových informácií a poznatkov. V tabuľke 1 môžeme vidieť, že niektoré zariadenia rozšírili zameranie vzdelávacej TOV aj o starostlivosť o učebnice a iné pomôcky. Okrem získavania poznatkov a informácií v nich nachádzame aj samostatné vyhľadávanie informácií a poznatkov a ich aplikovanie.

Spoločensko-vedná TOV

Tabuľka 2: Výkonové štandardy v spoločensko-vednej TOV

TOV	Nové výkonové štandardy
Spoločensko-vedná	Spoznávať ľudové zvyky a tradície, vedieť porozprávať o ich vzniku;
	Rozvíjať kultúrne návyky a vyjadrovanie sa;
	Ovládať jednoduché zručnosti sebahodnotenia, sebamotivácie, sebariadenia a empatie, nenásilne riešiť konflikt, dohodnúť sa kompromismi, vyjadriť elementárne hodnotiace postoje k správaniu iných;
	Posilniť a prejavovať základy hrdosti k národným hodnotám a tradíciám SR, štátnej príslušnosti, poznať známe historické objekty a pamiatkové miesta, ktoré súvisia s národnými dejinami, poznať význam štátnych sviatkov.

Spoločensko-vedná TOV obsahuje vo vzorovom VP najväčší počet výkonových štandardov zo všetkých TOV. Vo všeobecnosti sa zameriava na život v spoločnosti (od spolupráce v skupine, cez spoločenské správanie, úctu k starším, až po oblasť občianstva). V skúmaných VP ŠKD sa objavovali veľmi podobné výkonové štandardy ako vo vzorovom VP. Jediný rozdiel, ktorý sme zaznamenali, bola orientácia na ľudové zvyky a tradície. Obdobný výkonový štandard (Prejavovať úctu ku kultúrnym hodnotám v blízkom okolí) sa nachádza vo vzorovom VP v esteticko-výchovnej TOV.

Prírodovedno-environmentálna oblasť výchovy

Tabuľka 3: Výkonové štandardy v prírodovedno-environmentálnej TOV

TOV	Nové výkonové štandardy
Prírodovedno-environmentálna oblasť výchovy	Poznať základné princípy zdravého životného štýlu;
	Rozlíšiť zdravý životný štýl od nezdravého;
	Poznať a dodržiavať základné hygienické návyky;
	Byť otvorený získať nové poznatky, vedieť zdôvodniť zmeny v prírode, vyjadriť svoj názor;
	Spoznávať domáce a lesné zvieratá;
	Pochopiť základné princípy šetrenia s energiami a správneho zaobchádzania s nimi;
	Poznať vplyv počasia na prírodu, pozorovanie zmien v prírode; Pochopiť nebezpečenstvo prírodných živlov.

Prírodovedno - environmentálna TOV obsahuje, naopak, najmenší počet výkonových štandardov vo vzorovom VP. Štandardy sa prioritne dotýkajú environmentálnej stránky – ochrany životného prostredia. V tejto TOV sme zaznamenali v skúmaných VP väčší počet výkonových štandardov ako aj ich širšie zameranie – napr. na pozorovanie počasia či prírodných živlov. Zaujímavosťou bolo zaradenie štandardov týkajúcich sa zdravého životného štýlu a hygienických návykov. Podobné štandardy nachádzame vo vzorovom VP v Telovýchovnej, zdravotnej a športovej oblasti a v Pracovno-technickej TOV. V tejto TOV sme dokonca našli v jednom skúmanom štandarde prepojenie so vzdelávacou TOV – štandard *Byť otvorený získavať nové poznatky* sa vo vzorovom VP nachádza práve vo vzdelávacej TOV.

Pracovno-technická TOV

Tabuľka 4: Výkonové štandardy v pracovno-technickej TOV

TOV	Nové výkonové štandardy
Pracovno-technická oblasť	Dodržiavať pravidlá bezpečnosti pri práci;
	Podporovať a rozvíjať fantáziu a kreativitu;
	Vzbudiť záujem o prácu, rozvíjať k nej kladný vzťah;
	Naučiť sa zodpovednosti za svoju prácu;
	Podieľať sa na tvorbe školských projektov;
	Poznávať rôzne pracovné profesie so zameraním na vlastné ciele;
	Prejaviť základy manuálnych a technických zručností, vedieť aplikovať vedomosti a technické poznatky v praxi, vnímať potreby odbornej kvalifikácie;
	Pochopiť základné princípy šetrenia s potravinami.

Výkonové štandardy v pracovno-technickej TOV sa vo vzorovom VP zameriavajú na rozvoj pracovných návykov a zručností a s tým spojených vôľových vlastností jednotlivca (trpezlivosť, cieľavedomosť, ochota dokončiť začatú prácu a pod.). Okrem toho tu nachádzame aj štandardy týkajúce sa spolupráce v skupine. Takéto cieľové zameranie sme našli aj v skúmaných VP ŠKD. Rozdielne štandardy sa týkali profesionálnej oblasti s dôrazom na odbornú kvalifikáciu a šetrenie potravín.

Telovýchovná, zdravotná a športová oblasť

Tabuľka 5: Výkonové štandardy v telovýchovej, zdravotnej a športovej TOV

TOV	Nové výkonové štandardy
Telovýchovná, zdravotná a športová oblasť	Pochopiť význam pravidelného pohybu; Zvládnuť spoluprácu v kolektíve, pravidelne cvičiť a športovať;
	Vedieť sa samostatne a správne orientovať a správať v dopravných situáciách; Ovládať základy prvej pomoci; Vedieť privolať prvú pomoc, poskytnúť prvú pomoc, vedieť predchádzať úrazom a chorobám; Pochopiť význam pohybu v prírode na čerstvom vzduchu, poznať turistické značky, vedieť sa podľa nich orientovať;
	Aktívne využívať voľný čas na pohyb a cvičenie;
	Rozvíjať a prezentovať vytrvalosť, cieľavedomosť a spoluprácu v kolektívnych športových hrách;
	Relaxovať pravidelným cvičením a pohybom, na elementárnej úrovni zvládnuť špeciálne pohybové zručnosti a schopnosti;
	Zladiť pohybovú a hudobnú stránku hry a relaxačného cvičenia, utvárať návyky správneho držania tela.

Telovýchovná, zdravotná a športová TOV sa orientuje ako vo vzorovom VP, tak aj v štyroch skúmaných VP na zdravý životný štýl (dôležitosť pravidelného pohybu, škodlivosť fajčenia atď.) a na rozvíjanie športového talentu a schopností žiakov.

Skúmané VP ŠKD zdôrazňovali v tejto TOV aj spoluprácu v skupine, pohyb v prírode, turistiku, značenie turistických chodníkov a rozvoj vôľových vlastností (vytrvalosť, cieľavedomosť). V dvoch VP sa navyše nachádzajú štandardy zamerané na dopravnú výchovu.

Esteticko-výchovná TOV

Poslednou skúmanou oblasťou bola esteticko-výchovná TOV. Výkonové štandardy v tejto TOV boli identické vo všetkých štrnástich VP ŠKD (dokonca aj vo vyššie skúmaných štyroch VP ŠKD). Rovnaké štandardy sa dokonca nachádzajú aj v tom VP ŠKD, ktoré malo navýšený počet aktivít v tejto oblasti (č. 12).

Diskusia

Cieľom nášho prieskumu bolo zistiť skladbu výchovného plánu VP ŠKD a porovnať ho so vzorovým VP ŠKD (2009). Vo VP ŠKD sme sa sústredili na zameranie jednotlivých TOV (či si ŠKD vytvárajú aj vlastné, špecifické TOV), počet aktivít v jednotlivých TOV uvedených vo výchovnom pláne a znenie výkonových štandardov jednotlivých TOV (či si ŠKD vytvárajú vlastné výkonové štandardy, alebo ich preberajú zo vzorového VP).

Vychádzajúc zo stanovených cieľov boli stanovené tri výskumné otázky.

Prvá výskumná otázka sa týkala zamerania TOV vo VP ŠKD. Na základe analýzy náhodne vybraných VP ŠKD sme zistili, že takmer všetky skúmané VP ŠKD (s výnimkou jedného VP ŠKD) používali základných šesť TOV, ktoré sú uvedené aj vo vzorovom VP, a to vzdelávaciu, spoločensko-vednú, pracovno-technickú, prírodovedno-environmentálnu, esteticko-výchovnú a telovýchovnú a športovú oblasť výchovy.

Z hľadiska zamerania TOV sa vymykal len jeden VP ŠKD. V tomto programe sa vyskytovala individuálna TOV. Po dôkladnejšom preskúmaní VP ŠKD sme zistili, že dané zariadenie premenovalo oddychovú činnosť na individuálnu TOV. Z uvedeného vyplýva, že tento ŠKD nerozlišuje medzi TOV a režimovými činnosťami dňa. Hneď v úvode v časti o charakteristike TOV uvádza, že výchova a vzdelávanie mimo vyučovania sa v ŠKD realizuje v týchto *tematických činnostiach* – vzdelávacia (príprava na vyučovanie), oddychová (individuálne zamestnanie), rekreačná. Následne v časti zameranej na štandardy používa už označenie *oblasť* – oddychová, vzdelávacia, relaxačná oblasť. Navyše, oddych a relaxáciu možno považovať za rovnakú činnosť, respektíve činnosť, ktorá má podobný charakter (oddychová činnosť je určená predovšetkým na odpočinok a relax; činnosť, ktorá je veľmi pokojná, pohybovo a fyzicky nenáročná; Pávková, 2014.). Avšak toto zariadenie charakterizuje relaxačnú oblasť ako pohybovo-rekreačnú činnosť (pohybovo-rekreačná činnosť má charakter pohybových aktivít, ktoré sa vyznačujú výraznou pohybovou aktivitou, spravidla na čerstvom vzduchu; Pávková, 2014).

Navyše, sedem zariadení uvádzalo vo svojom VP ešte stále záujmovú činnosť.

Druhá výskumná otázka sa týkala rozloženia počtu aktivít jednotlivých TOV vo výchovnom pláne. Na základe analýzy VP ŠKD sme zistili, že viac ako polovica skúmaných ŠKD má navýšený počet aktivít vo vzdelávacej TOV, a to viac ako päťnásobne. Len v troch ŠKD bolo rozloženie počtu aktivít v jednotlivých TOV približne rovnaké. V jednom zariadení (č. 9) sme zaznamenali dokonca nižší počet aktivít vo vzdelávacej TOV v porovnaní s ostatnými TOV (vzdelávacia TOV – 16 aktivít, ostatné TOV – 20 aktivít).

Tvorbu VP ŠKD sme riešili so Štátnou školskou inšpekciou (ŠŠI)⁵. Zaujímalo nás, na čo sa zameriavajú pri inšpekcii v ŠKD (či a ako napr. riešia navýšenie počtu aktivít v TOV).

ŠŠI vykonala v školskom roku 2013/2014 tematickú inšpekciu⁶, ktorej súčasťou bolo aj posudzovanie výchovných programov ŠKD. Pri posudzovaní VP ŠKD využívali nasledovné kritériá:

- škola má vypracovaný výchovný program, podľa ktorého sa uskutočňuje výchovno-vzdelávacia činnosť;
- štruktúra výchovného programu je v súlade s § 8 ods. 4 školského zákona;
- výchovný program bol prerokovaný v pedagogickej rade školy, rade školského zariadenia (§ 8 ods. 2 školského zákona);
- je zverejnený na verejne prístupnom mieste (§ 8 ods. 7 školského zákona).
- výchovný plán (súčasť výchovného programu) určuje celkovú skladbu výchovných oddelení, zoznam tematických oblastí výchovy s vymedzením počtu výchovno-vzdelávacích činností (§ 10 ods. 3, 4, 7 školského zákona);
- výchovné osnovy sú vypracované pre každú oblasť výchovy zadanú vo výchovnom pláne ŠKD, najmenej v rozsahu ustanovenom výchovným štandardom (§ 10 ods. 5, 6, 7 školského zákona);
- škola vedie pedagogickú a ďalšiu dokumentáciu súvisiacu s riadením a organizáciou ŠKD (osobné spisy dieťaťa, triedne knihy, plán práce, rozvrh týždennej činnosti).

Z vyššie uvedeného vyplýva, že ŠŠI pri inšpekcii neposudzuje počet aktivít v jednotlivých TOV. S otázkou vysokého navýšenia vzdelávacej TOV sme sa obrátili aj na Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ)⁷, ktorý vydal materiál Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach (2009). Zaujímavé je, že aj v tomto dokumente sa nachádza enormné navýšenie počtu aktivít vo vzdelávacej TOV (165 aktivít v TOV a 33 aktivít v ostatných TOV). Vo veci tvorby VP ŠKD nás odporúčali na postup stanovený podľa § 8 školského zákona č. 245/2008 Z. z. (zákon z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní v znení neskorších predpisov).

⁵ Prekonzultované so ŠŠI v novembri 2017.

⁶ Pozri bližšie Správu školskej inšpekcie o stave zabezpečenia podmienok a priebehu výchovno-vzdelávacej činnosti v školskom klube detí v školskom roku 2013/14. Dostupné na [www: https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/SPRAVY/2014/181_TI_SKD_SR_34_web.pdf](https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/SPRAVY/2014/181_TI_SKD_SR_34_web.pdf).

⁷ Prekonzultované s ŠPÚ v novembri 2017.

Čo sa týka otázky navýšenia počtu hodín vo vzdelávacej TOV, odkázali nás na Metodicko-pedagogické centrum (MPC)⁸. Po prekonzultovaní tejto problematiky s MPC sme získali odpoveď na otázku počtu aktivít v jednotlivých TOV v porovnaní so vzdelávacou TOV: Vzdelávacia TOV je rovnocenná s ostatnými TOV. Nesmie byť súčasťou prípravy na vyučovanie. Z toho dôvodu sa plán aktivít robí v ŠKD na dva týždne, a nie na jeden týždeň tak, aby sa v priebehu dvoch týždňov vystriedala každá TOV najmenej raz.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že navýšenie počtu aktivít nie je korektné.

Na druhej strane niektoré zariadenia uvádzajú, že vzdelávacia TOV má špecifické postavenie medzi ostatnými TOV, pretože je obsiahnutá v ostatných TOV. S týmto tvrdením súhlasíme, avšak z hľadiska zaraďovania TOV do režimových činností by sa vzdelávacia TOV nemala stotožňovať s prípravou na vyučovanie a realizovať sa denne, keďže (ako sme už uviedli vyššie) je rovnocenná s ostatnými TOV.

Pri porovnaní počtu aktivít v jednotlivých TOV (mimo vzdelávacej TOV) sme zistili minimálne rozdiely. Len v dvoch zariadeniach počet ostaných aktivít nebol rovnaký a varioval v rozmedzí od 20 – 54 aktivít (zariadenie č. 12 a 15). Tento rozdiel vyplýval zo zamerania škôl a navýšenie počtu aktivít v daných TOV bolo minimálne.

Tretia výskumná otázka sa týkala výkonových štandardov vo VP ŠKD. Zaujímalo nás, aký je rozdiel medzi výkonovými štandardmi vo VP ŠKD a výkonovými štandardmi vo vzorovom VP (2009). Rozdielne výkonové štandardy sme zaznamenali len v štyroch zariadeniach, v ktorých sa vyskytovali celkom iné a/alebo rozšírené štandardy ako vo vzorovom VP ŠKD. Nové a/alebo rozšírené výkonové štandardy sa však netýkali celej skladby VP ŠKD. V týchto štyroch zariadeniach sa vyskytovali aj rovnaké výkonové štandardy ako vo vzorovom VP. Zaujímavé bolo zistenie, že žiadny z týchto štyroch ŠKD nezmenil vo svojom VP esteticko-výchovnú TOV. Rozšírené/iné štandardy v tejto oblasti sme nezaznamenali ani v zariadení, ktoré malo navýšený počet aktivít v tejto TOV.

Záver

Školské výchovno-vzdelávacie zariadenia, do ktorých zaraďujeme aj ŠKD, majú od roku 2009 povinnosť vytvárať Výchovný program. Postup tvorby VP ŠKD je stanovený v § 8 školského zákona č. 245/2008, kde sa uvádzajú povinné časti VP.

⁸ Prekonzultované s MPC v novembri 2017.

Okrem dodržania týchto bodov majú ŠKD určitú voľnosť pri tvorbe VP. ŠKD si môžu stanoviť vlastné ciele vyplývajúce napr. zo zamerania školy, ktorej sú súčasťou, či špecifické TOV. Základnou podmienkou, ktorú musia dodržať, je súlad s cieľmi stanovenými v školskom zákone. Rovnako môžu postupovať aj pri tvorbe výkonových a z nich vyplývajúcich obsahových štandardov. V tomto prípade by mali ŠKD vychádzať zo Školského vzdelávacieho programu školy, ktorej sú súčasťou.

Na základe vyššie uvedených zistení môžeme konštatovať, že väčšina skúmaných ŠKD takmer vôbec nevyužíva možnosť vytvorenia a upravenia VP podľa vlastných preferencií či preferencií školy. ŠKD zvyčajne prevezmú obsah VP ŠKD zo vzorového VP (2009), čo sa nám potvrdilo tak pri zameraní TOV, ako aj pri uvádzaní výkonových štandardov v TOV. Vo VP niektorých zariadení sme zistili, že nerozlišujú medzi režimovými činnosťami dňa a tematickými oblasťami výchovy, prípadne uvádzajú ich nekorektné označenie (napr. označenie pohybovo-rekreačnej činnosti ako relaxačnej činnosti). Navyše niektoré zariadenia stále zaraďujú do režimu dňa ŠKD záujmovú činnosť.

Väčšina zo skúmaných zariadení nepovažuje vzdelávaciu oblasť výchovy za rovnocennú oblasť s inými TOV, ale zaraďujú ju denne do prípravy na vyučovanie, prípadne ju vo svojich VP priamo s touto činnosťou stotožňujú. Z toho dôvodu aj navyšujú počet aktivít v tejto oblasti päťnásobne (alebo aj viac). Pri plánovaní aktivít by mali ŠKD postupovať tak, aby sa v priebehu dvoch týždňoch vystriedali všetky TOV aspoň raz.

Zároveň si však uvedomujeme, že ŠKD nemajú k dispozícii aktualizované materiály, o ktoré by sa mohli opierať pri tvorbe VP⁹. Na druhej strane im odporúčame pri tvorbe VP vychádzať zo školského zákona a dokumentu Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach (ŠPÚ, 2009). I keď sú niektoré časti v tomto materiáli neaktuálne (napr. zaradenie záujmovej činnosti), prípadne nekorektné (navýšenie počtu aktivít vo vzdelávacej TOV), materiál dostatočne vysvetľuje postup napr. pri tvorbe výkonových štandardov a vytvorení špecifických oblastí výchovy. ŠKD taktiež odporúčame zverejňovať platné VP a uverejňovať ich na verejne dostupnom mieste.

LITERATÚRA:

⁹ Pozri bližšie Minárechová, 2017. Organizácia režimu dňa v školskom klube detí. Dostupné na www: <http://www.casopispedagogika.sk/rocnik-8/cislo-1/studia-minarechova.pdf>.

PÁVKOVÁ, J. 2014. Pedagogika voľného času. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.

Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach (ukážka) [online]. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2009 [cit. 2012-07-28]. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/4107.pdf>.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Michaela Bieliková pôsobí ako odborná asistentka na Katedre školskej pedagogiky Pedagogickej fakulty v Trnave. Venuje sa výučbe voľnočasových a prírodovedných predmetov v príprave budúcich učiteľov materských škôl a prvého stupňa základnej školy.

Mgr. Michaela Bieliková, PhD.

Katedra školskej pedagogiky

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity

Priemyselná 4

P. O. BOX 9

918 43 Trnava

E – mail: Michaela.bielikova@truni.sk